

06
10

„Тоді рече до них Ісус: не лякайтесь; ідіть
сповістять братів моїх, щоб йшли в Галилею;
і там мене побачать“.

Еванг. від св. Матвія, Гл. XXVIII. 10.

КАТЕХИЗМ

УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНИКА.

ЧАСТЬ І.

Зложив Д. Державник.

*Вірю в Месію України, що обявиться твор-
чим поривом Духа, зусиллям волі, запалом любови...*

*Вірю в Справи нашої Правду та перемогу, у ви-
зволення Отчизни, яке в серцях наших народиться...*

*Вірю в долі нашої путь тернисту, в брат-
ньої крові обфіру, в Землі страду, в її думи вели-
кої жниво...*

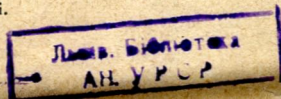
*Вірю нині і повсесвічно в переможну жертву
Хреста...*

...А по вірі нашій нехай станеться нам...

(З „Думи про Україну“ Монтезоро).

ПЕРЕМИШЛЬ—ЛЬВІВ.

З друкарні Поспішної в Перемишлі.

„Єрусалиме, Єрусалиме, що повбивав єси пророків, і по-каменував посланних до тебе! скільки раз хотів я зібрати дітей твоїх, як курка збирає курчат своїх під крила, й не схотіли!”
Еванг. від св. Матвія, XXIII. 37.

Безсилі ми, бо без Духа Твого мандрували...

Безсилі та погорджені всіма, бо самі погордили велич-ністю ХРАМУ свого, та кланялись ідолам.

Бідні ми й виснажені, бо ватажкам честолобним пові-рили, вони-ж скарб наш змарнували та нас манівцями по-вели, що й шляху до рідних осель знайти не вміємо...

Голі та босі ми, бо шати наші розпалися, а власних нових не придбали ми та довелося прикриватися лахміттям, яке з ласки кидали нам чужинці...

Тобі, Богові нашому, Панові милосерному молимося.

Тебе, Отця доброго, благаетмо:

Дай силу всім вкоритися перед ОДНИМ.

Дай нам ОДНОГО, щоб обєднав нас усіх, а сам був слугою Землі нашої.

Зірви ланцюги рабства, що заїржавили в душі нашої.

Розкуй кайдани вічних спорів, в які заковані руки на-ші, щоб могли вони творити власне життя.

Ниву, нами-ж зорану, дай нам засіяти своїм зерном, щоби кукіль з сусіднього поля не долетів до нашої борозни.

Дай нам годуватися власним хлібом та хліб у своїй хаті пекти.

А зброя наша хай буде гострою та страшною ворогам...

І дай нам, Пане, іскру Твою, щоб віру нашу запалила, бо захолола, ніщо-ж її не розігріє крім вогню Твого.

Та скільки зміцниться й покращає дух наш, стільки дужчим стане наше право споконвічне.

І потавруй любовію Твою серця наші, бо без неї спасти себе не зможемо.

Здійми полуду з очей наших, щоб узріли ми ПРАВДУ Твою та перестали блудити манівцями.

Виведи нас на шлях Твій, змилуйся над нами та спаси нас.

*

І заплакали усі гіркими сльозами та заридали.

А темрява велика сповила землю і пролунав Голос:

Іменем МОЇМ переможете ворогів і ненависників...

ДУХ МІЙ увійде в вас і повстанете Землею...

А на той час прозрять сліпі, щоби впізнати ПРАВДУ з НЬОГО народжену, бо світ її не знає...

Отже пошлю між вас ЛИЦАРЯ ХОРОБРОГО... він ме-чем своїм до НЕЇ шлях вам прокладе...

Скупчіться біля нього муром — а вашою буде верхови-на і вашим — ЗАВТРИШНІЙ ДЕНЬ...

Хай у серцях ваших буде тиша Віри, з Неї народиться Чин...

(„З Думи про Україну”).

„Пізнай себе"! (зі старогрецької мудрости).

Часть I.

1. Територія. — Нарід. — Мова. — Віроісповідання.

1. Як називається і як велика є українська національна територія, заселена Українським Народом?

Українська національна територія (Українська Земля) називається Україна. Займає вона простір 905.000 кілометрів. Отже по Московщині, Україна є найбільшим краєм Європи.

2. Як називається і як великий є нарід, що заселяє Україну?

Нарід, що заселяє Україну, називається Українці. Українців є около 55 міліонів.

3. Якою мовою говорять Українці?

Около 45 міліонів Українців говорить рідною українською мовою. Решта Українців говорить іншими мовами, особливо московською і польською. Причина сего в тому, що Україна віками належала до чужих держав і багато Українців під чужою владою, в чужій школі, затратило свою мову. По всесвітній війні і по розвалі російської і мадярської держави, настало національне відродження Українців. Богато чужомовних Українців повернуло до рідної української мови. Цей процес повороту до своєї мови триває далі.

4. Яку християнську віру ісповідують Українці?

Українці в Галичині і на Закарпаттю ісповідують віру греко-католицьку; на Холмщині, Підляшю, Волині і на цілій Придніпрянщині — віру греко-православну. Греко-православних Українців є найбільше. Є ще Українці римо-католицької віри, але цих найменше.

5. Яке повинно бути взаємне відношення Українців різних віроісповідань?

Українців всіх віроісповідань повинен обєднувати дух християнський, дух любови. Кожний Українець повинен бути вірний своїй Церкві, кожний має бути послухний обрядови своєї Церкви. Тільки тоді, коли всіх Українців обєднає християнський дух любови, буде Бог благословити Український Народ і допоможе йому збудувати свою державу.

6. Що ще обєднує всіх Українців?

Крім Христової віри, всіх Українців обєднує: 1. Українська мова. 2. Спільна культура. 3. Спільний патріотизм. 4. Спільні політично-державницькі змагання. 5. Спільна державно-історична традиція.

„Хто Рідний Край над все кохає, до праці творчої вставай,
Най процзіте і засяє на цілий світ наш Рідний Край.

С. Черкасенко.

2. *Українська мова. — Українська культура. — Українсько-державницький патріотизм.*

1. *Яке значіння для Українців має рідна українська мова?*

Українська мова є найважливіший видимий знак єдності та самостійності Українського Народу. Є це неначе душа Українського Народу. Наша рідна мова, передана нам нашими предками, це головна підойма просвіти народу, одиникий орудник його поступу, бо тільки рідною мовою можна просвітити нарід і повести його на шлях поступу.

2. *Як повинен ставитись Українець до української мови?*

Кожний Українець повинен любити і шанувати свою рідну мову. А це станеться тоді, коли вивчиться її як найкраще та знати-ме докладно українську літературу — та коли буде завжди української мови уживати всюди на українській національній території і від кожного, що живе на українській території, вимагати-ме знання української мови.

3. *Що це є українська культура?*

Українська культура є це умова і матеріальна спадщина по наших предках. Вона проявляється і в наклоних, і в праці, і в вислідах праці Українського Народу. Відповідно до того українську культуру ділимо на умову і матеріальну. У м о в а к у л ь т у р а — це те все, що Український Народ доконав умом-розумом: віра, література, всяке мистецтво, поведення з іншими людьми ітд. — М а т е р і а л ь н а к у л ь т у р а, це те все, що Український Народ зробив і робить руками; хліборобство, промисл, торгівля ітд. Обі ділянки культури себе спомагають і доповняють. Чим висша умова культура, тим висша і матеріальна. І навпаки: чим висша матеріальна культура, тим висша і умова.

4. *Які обовязки Українця супроти рідної культури?*

Кожний Українець має обовязок добре знати рідну культуру, її розвивати і збагачувати добрими набутками з чужих культур.

5. *Що це є патріотизм Українця-державника?*

Патріотизм Українця-державника є це любов до Української Землі — любов до всіх тих мешканців України, без огляду на їх віру і мову, котрі свідомо і добровільно стремлять до встановлення на Українській Землі Української Держави. Отже патріотизм є цементом, який лучить мешканців Української Землі зі собою і зі своєю національною територією.

6. *Як обявляється патріотизм Українця-державника?*

Патріотизм Українця-державника обявляється діяльною любовю до України. Це патріотизм героїчний, патріотизм

посвяти і любови, якого зразки находимо в українській державно-історичній традиції. Як віра без діл є мертва, так і патріотизм без діл, героїзму і посвяти є пустою фразою.

7. *Хто є ворогом Української Землі?*

Ворогом Української Землі є кождий мешканець Української Землі, без огляду на його розговорну мову — хотяйби вона була і українська — без огляду на його релігію чи віроісповідання, який свідомо і добровільно бажає або прикликує чужу владу на Українську Землю, а тим самим стає українським недержавником.

„Великого бажайте!“ (зі старогрецької мудрости).

Часть II.

Спільні українські державно-політичні змагання.

1. *Які є спільні державно-політичні змагання Українців?*

Спільні державно-політичні змагання Українців є, щоб на Україні настав такий державний лад, якийби забезпечував українським нащадкам можливо найкращий, свободний культурний і економічний розвиток.

2. *Як можна завести на Україні цей щасливий громадський лад?*

Щасливий громадський лад можна буде установити тільки тоді, коли на українській території повстане національна Українська Держава. Без національної Української Держави не може бути Української Нації, а без Української Нації не може бути на Українській Землі людського, щасливого, громадського, українсько-національного життя, бо тільки „в своїй хаті своя правда і сила і воля“ — тільки у своїй державі може нарід розвинути вільну творчість.

3. *Щож треба перш-завсе усвідомити собі?*

Кожний Українець-державник перш-завсе мусить усвідомити собі, що це є Держава і Нація та як вони повстають.

„Влада, Територія, Громадянство -- це три основи державного думання. А державне думання, це основа державного ділання: політичної творчости, а не політичної руїни.“
(В. Липинський).

1. *Держава. — Влада. — Територія. — Громадянство.*

1. *Що це є Держава?*

Держава є це територіяльна, політично-господарча окремішність, яка складається з Влади, Території і Громадянства.

2. *Що це є Влада?*

Влада є це змога вживати матеріальну силу, щоби здійснювати державницькі хотіння і ідеї. Без влади, т. є без матеріальної сили, всі державницькі хотіння і ідеї остаються нездійсненою мрією (утопією).

3. Що це є Територія?

Територія це є Земля (Батьківщина), Рідний Край якогось народу. На тій території може той нарід зорганізувати свою державу, але лише тоді, коли він має свідомість своєї території і хотіння зорганізувати на ній свою окрему владу і державу. Що-йно та свідомість своєї території надає тій території порушуючу (динамічну) силу. З цієї свідомости своєї території і з цього хотіння мати на цій території власну державу, родиться патріотизм: любов до своєї землі, до своєї Батьківщини. Патріотизм — свідомість своєї території, а не сама територія є основою буття і могутности держави.

4. Що це є Громадянство?

Громадянство це є осівші на даній території і з тою територією органічно зв'язані люди. Значить: Громадянство — це організація (від слова: органічність, природність, те, що в природі є). Громадянство має такі найважливіші організації: церковну, воєнну, родинну і класову.

5. Що це є організація: 1. церковна, 2. воєнна, 3. родинна, 4. класова?

1. Церковною організацією є Церква — Христом Богом установлена організація природної потреби віри і моралі. 2. Воєнною організацією є Армія — організація природної потреби оборони. 3. Родинною організацією є Родина — організація природної потреби продовжування роду. 4. Класовою організацією є Клас — організація природної потреби знання і краси (інтелігентський клас) і природної потреби хліба (продукуючі класи).

6. Що лежить в основі кожної організації, а тим самим в основі кожного громадянства?

В основі кожного громадянства лежить авторитет: церковний, воєнний, родинний, класовий. Без організації і без авторитетів нема громадянства, а є натомість розпорошена, взаємно себе незнаюча і ненавидяча юрба рабів. Такою юрбою мусить правити чуже організоване громадянство, чужа держава, на те, щоб ця юрба рабська сама себе весь час не різала.

8. Як ділиться громадянство?

Громадянство ділиться на: 1. класи, 2. стани.

9. Як ділиться громадянство на класи?

Поділ на класи є поділом вертикальним (доземим) по способу продукції і праці. Нпр. тепер маємо такі класи: клас хліборобський, який обіймає всіх, що продукують хліб — хліборобів-селян і хліборобських робітників; клас промисловий, який обіймає всіх, що продукують товари — власників фабрик, інженерів, робітників; клас фінансовий і купецький, який живе не з продукції, а з об-

міну вже випродукованих цінностей; врешті в останніх часах виробляється окремий клас, що живе не з продукції, а з праці при комунікації — отже залізничники, шофери, поштовці, телеграфісти ітд. Окремо стоїть клас інтелігенції, тому, що вона виконує в громадянстві дуже важні функції, зв'язані з його ідеологією: духовим і умовим життям. До цього класу належать: духовенство, учительство, журналісти, адвокати, лікарі ітд.

10. Як ділиться громадянство на стани?

Поділ на стани є поділом горизонтальним (поземим) громадянства. В кожному класі є організатори і організовані, які творять окремі стани. Нпр. в класі промислового є стан власників і організаторів підприємств і стан робітників, які виконують призначену працю. Так в кожному класі. В класі інтелігенції організаторську роль виконувала церква з її становою єрархією, тепер ту функцію сповняють університети. Стани організаторів відзначаються більшою активністю, більшою силою індивідуальною і більшою жаждою влади (імперіалізмом) — стани організованих є менше активні, але за те мають силу більшості, силу числа і силу спротиву пасивної (байдужої) маси.

11. Як живуть з собою класи і стани?

Класи і стани ведуть безнастанну боротьбу внутрішню. Бороться між собою як поодинокі класи, так ще в більшій мірі стани організаторів і організованих в кожному класі. Дві сили грають головну роль в цій вічній боротьбі: сила продукції та впливаюча з неї матеріальна сила багатства, і сила ідеології з впливаючою з неї силою сугестії (піддавання думок) і організованого морального авторитету. Здобуття більшої сили матеріальної або здобуття більшого впливу духового-ідеологічного є метою оцієї вічної боротьби громадської. Політично кожна з цих сил, для здійснення своїх хотінь, хоче в той чи інший спосіб опанувати державу, хоче мати у своїх руках владу державну, а з нею і силу примусу.

„Сила не в кількості, а в якості. Стадо диких баранів не творить сили. Сила — це концентрація свідомої своєї цілі інтелігенції, котра є здібна до чину і героїзму“.

(І. Л. Гербачевський).

Активність. — Неактивність.

1. Як можна поділити громадянство в відношенні до будівництва Держави?

Громадянство в відношенні до будівництва Держави ділиться на активних (діяльних) людей і пасивних (недіяльних, байдужих). Активні творять меншість, а пасивні творять подавляючу більшість.

2. Що це є активні люди?

Активні люди хочуть своєї держави, бо вони без неї не можуть жити. Їх хотіння спрямоване на те, щоб найти

таку акцію (діяльність), якаб допомогла їм здійснити хотіння своєї держави.

3. *Що це є неактивні люди?*

Неактивні (пасивні) люди є такі люди, які можуть без своєї держави обійтись: їм байдуже, чи на їх території є своя держава, чи чужа. Вони завжди ідуть за силою, яка дає їм готову акцію. Як ця сила буде своя національна, то вони підуть за нею, а як ця сила буде національно чужа, вони підуть за чужою силою.

4. *Котрі люди і як можуть збудувати державу?*

Державу можуть збудувати активні люди, коли вони об'єднуються у своїй акції т. є. коли упорядкують і зорганізують свою акцію; коли кожний з них буде виладовувати своє хотіння не анархічно, не проти других, але організовано в порозумінні з другими в однім напрямі, для здійснення спільної цілі — збудовання держави. Ця організація буде державницькі хотіння піддержувати, не давати-ме їм вигасати і скеровувати-ме їх до одної цілі. Отже державницька організація має завдання піддержувати і організувати таких активних людей, які бажають мати свою державу.

5. *Яку роль мають сповняти активні в відношенню до пасивних?*

Активні мають при будові державности творити рами, кадри, в які увіллються згодом пасивні маси тих людей, яким треба дати готову акцію, готові державницькі і ідеологічні завдання. Отже активні люди творять провідну верству при будові держави. А що це є найкращі люди серед громадянства, бо найактивніші, найбільш діяльні, то називають їх з грецька: аристократи (арістос-найкращий, кратос-сила). Отже аристократом може бути селянин, робітник ітд., коли він сам є активний і коли інших пхає чи веде до державницької активности.

6. *Якими прикметами звичайно відрізняються активні від пасивних?*

Активні відрізняються від пасивних 1. імперіялізмом, 2. містицизмом, 3. іншими прикметами, які побільшують активність.

7. *Що це є імперіялізм державника?*

Імперіялізм є це вроджене хотіння влади і поширення своїх вчинків на пасивних людей, щоб їх заставити виконувати готові ідеологічні завдання, що прямують до власної держави.

8. *Що це є містицизм державника?*

Містицизм є це віра в правдивість, законність і необхідність державницьких хотінь та вчинків. З цього містицизму випливають отсі прикмети, які побільшують активність державників: завзяття, витревалість, непохитність, жертвенність,

сміливість, здатність до ризика, рішучість, певність себе і самопошана. Містицизм з впливаючими з него прикметами зміцняє вроджений імперіялізм.

9. *Хто ж може бути творцем держави і провідником в будові державности?*

Творцем держави і провідником в будові державности може бути лиш той, що всею душею вірить, що його акція для будови держави є правдива, добра, законна та необхідна і за це він готовий жертвувати самим собою.

10. *Чим мусить бути обмежений імперіялізм і містицизм державника?*

Імперіялізм державника є обмежений формою сильної державницької організації, якої провід є для державника владою і то владою не змінною, але владою законною, маєстатичною і загальною. Її право правити і приказувати, спирається на чимсь висшим, старшим і святійшим ніж вона сама. То право не може впливати з цього, що вона хоче правити і має гін до влади. Боже помазання, яке вона в покорі приймає і закон батьків (традиція), який вона з любов'ю продовжує — висше і старше, що лягло в тій чи іншій формі в основу народження всіх державних влад цілого світа. Отже цєю владою має бути обмежений імперіялізм активних людей — державників. Так само і містицизм має бути обмежений релігією і догмами громадської моралі.

11. *Що це є анархічний хам?*

Хто не обмежує свого імперіялізму і містицизму політичною організацією і догмами громадської моралі, цей не є державником але анархічним хамом. Бо він замість організації вносить дезорганізацію, замість творити державу — творить анархію, замість вести громадянство до свобідного національного розвитку — веде його до поневолення чужими, краще зорганізованими націями. Отже анархічний хам — це не пасивна людина, що уступає, пристосовується, над якою панують. Ні! Анархічний хам — це людина активна, рухлива, в своїм імперіялізмі і містицизмі нічим необмежена. Анархічний хам — це аристократ, але такий, який всю свою активність повертає тільки на своє власне вивиснення і поширення свого впливу, а не обмежує наказами громадської моралі і здержуючими формами державницької організації. Анархічний хам — це не визнаючий над собою ні закону, ні влади, аристократ.

„Українська Нація — це мара, коли нема Держави, коли нема любови до Батьківщини в її цілім, — до такої, якою вона є“. (Н. Кочубей).

3. *Народність. — Нація. — Націоналізм.*

1. *Чи слова „народність“ і „нація“ мають те саме значіння?*
Ні! Що иншого значить слово „народність“ (Nationa-

lität), а що іншого значить слово „нація” (Nation). Народністю називаємо такий недержавний народ, який не зумів витворити на своїй території своєї національної держави, бо не виробив в собі спосібності таку державу створити. Нацією, називаємо народ, що живе своїм державним життям або такий поневолений народ, що до державного життя є спосібний, але на якийсь час є поневолений іншою нацією (державою).

2. *Що значить слова „недержавність” („недержавний”) і „поневоленість” („поневолений”) ?*

Слова „недержавність” і „поневоленість” є подібні лишень своїми зовнішніми ознаками, але їх значіння є зовсім інше. „Недержавним” народом називаємо такий народ, що не вмів в собі розвинути хотіння своєї власної держави, його в цілім громадянстві розбудити і це хотіння відповідним методом (способом) організації, своїми власними місцевими силами здійснити. „Поневоленим” називаємо такий народ, який є державним народом — „нацією”, але його на якийсь час позбавила держави чужоземна нація державна своєю більшою силою. Коли-ж та чужоземна сила ослабне, то така поневолена нація зараз відбудовує свою державу.

3. *Чи Українці є „недержавним” чи „поневоленим” народом ?*

Українці є народом недержавним. Це значить, що Українці не мають держави не тому, що їй хочуть мати, але їм якась зовнішня сила в тому заважає — Українці не мають держави тому, що не уміють самі в собі розвинути хотіння своєї власної держави і це хотіння відповідною державницькою організацією і своїми власними силами в діло перевести. Наприклад: Колиб Українці в р. 1918. мали в собі сильне хотіння своєї держави і відповідно зорганізувалися, то кільканайцять тисяч большевиків не занялиб великанських українських земель і не поневолилиб великого Українського Народу. Але Українці того хотіння не мали і як недержавний нарід стали поневоленими.

4. *Подай приклади поневоленого державного народу (поневоленої нації).*

Поневоленою нацією були Поляки. Польська нація улягла була чужоземній силі Росії, Німеччини і Австрії і була поневоленою через 150 літ. Але коли сила Росії, Німеччини і Австрії ослабла, Поляки сейчас відбудували свою державу. Такою самою поневоленою нацією були і Чехи, котрі були поневолені Австрією через 300 літ. Але за той час хотіння своєї держави в чеськім народі не то не ослабало, але кріпшало, і як тільки сили Австрії ослабли в р. 1918., Чехи зараз відбудували свою державу. Не так було з Українцями, бо хотяй сили Росії і Австрії ослабли, то Українці не відбудували своєї держави: не мали розвиненого і відповідно зор-

ганізованого хотіння своєї держави на усій своїй національній території.

5. *Яка є звичайно політична акція поневоленої нації?*

Звичайно поневолена нація зосередковує всю свою енергію на політиці зовнішній, щоб десь знайти з боку такого союзника, який допомігби їй позбутися гнету чужої держави. Є це так звана „орієнтація” на такого чи сякого союзника. Нпр. Чехи як поневолена нація орієнтувались перед всесвітньою війною на Росію, бо від неї сподівались помочі позбутися гнету австро-угорської держави.

6. *Яка є головна хиба недержавного народу?*

Головною хибою недержавного народу є та, що чужоземна влада приходить завжди покликана частиною цього народу. Але ця чужоземна влада, незнаходячи для себе піддержки інших його частин, т. є. однодушної піддержки цілого місцевого громадянства, спирається при будові держави на свої матеріяльні сили і править таким недержавним народом як кольтонією зі своїх метропольних осередків. Тому недержавний нарід, по упадку чужої метропольної влади, ніколи не може випростуватись так, як поневолена нація. Недержавний нарід тою своєю частиною, яка поклікала чужоземну владу, є органічно звязаний з метропольною владою. Отже тут не увесь нарід відчуває державне поневолення; він не має в готовій вже формі всіх чинників, які потрібні є для будови держави.

Наприклад: большевиків на Україну покликали українські люди (Коцюбинський, Шахрай і тов.), але большевики мали проти себе богато Українців. Тому правили і правлять Україною при помочи своїх сил з Москви, а для декорації додають їм прихильних собі Українців (всєх Скрипників, Лапчинських!). Отже частина українського громадянства не відчуває державного поневолення, бо вона органічно звязана з московськими большевиками.

7. *Яка повинна бути політична акція недержавного народу, нпр. Українців?*

Недержавний нарід зосередковує свою політичну акцію не на політиці зовнішній, але на політиці внутрішній. Бо недержавність якогось народу має своє джерело не в причинах зовнішніх, але викликана є причинами внутрішніми, органічними. Отже недержавність не може бути усунена ніякими найбільш сприяючими зовнішніми умовами, ніякі найвірніші союзники, ніякі найкращі зовнішні „орієнтації” абсолютно не допоможуть. Тому провідники недержавного народу всю свою увагу мусять сконцентрувати на політику внутрішню, щоби свій нарід вилічити з недуги недержавности.

Наприклад: Центральна Рада в Києві проголосила 22. січня 1918. самостійність державну України, але вже по двох днях український уряд втік з Києва, бо большевицькі ватаги заняли Київ і більшу часть української території. Центральна Рада знайшла собі союзника (німецька „орієнтація”) і Німці прогнали большевиків. Але Українська Держава проіснувала так довго, як довго стояла сильна німецька армія на Укра-

тіні. Коли-ж Німці внаслідок революції в Німеччині, перестали підпирати Українську Державу, а опісля покинули Україну, тоді знову прийшли большевицькі ватаги, заняли Україну з Київом і Українська Держава впала, бо хвороба Українців, що зветься недержавність, є внутрішньою хворобою, органічною і тому недержавний кількадесять-мільонний Український Народ дався поневолити кільком тисячам большевицької голоти.

8. *Щож сталосяби, якби нпр. тепер большевицька влада на Україні впала?*

Якби тепер впала большевицька влада на Україні, то не булоб „всенародної радости“, як це нпр. було в Чехів по упадку австрійської влади в р. 1918, а насталаб на Україні анархія і внутрішня різня між українськими людьми. Це явище є характерне для всіх недержавних народів, отже і для українського. Хто з політиків українських, запоморочений брехнею про поневоленість України, занявсяби в тій хвилі способами „виявлення волі визволеного суверенного народу“ — ріжними українськими „установчими зборами“ та „законодатними соймами“ — замість творити шляхом перш-завсе власної організації матеріально і морально сильну українську Владу Державну, той тільки збільшить цю різню та анархію і найкоротшим шляхом доведе до нового покликання самими-же українськими людьми якоїсь чужоземної державної влади. Кожний політик-державник мусить пам'ятати, що при хворобі недержавности „воля суверенного народу“ виявляється завжди в повстаннях проти своєї власної слабкої влади і в рабській покірності супроти сильної влади чужоземної. Доки місцева (українська) влада не дасть доказів, що вона забезпечує місцевих людей від анархії і взаємної різни краще, ніж влади чужоземні (метропольні), ніякі „установчі збори“ не виявлять „волі народу“ мати свою власну державу. Такий доказ може дати тільки організована сила тих, що хочать мати Українську Державу.

9. *Що це є Націоналізм?*

Націоналізм значить те саме, що національне державництво. Націоналізм державного народу є це змагання свою вже існуючу національну державу не тільки закріпити на цілій своїй національній території (соборність), але також її культурно-політичний вплив поширити (політична експансія) на сусідні народи. Націоналізм недержавного народу є це змагання збудити і розвинути у цілім народі хотіння свого національного державництва і те хотіння найвідповіднішими методами організації в діло перевести. Отже вся суть націоналізму не в мові, звичаях, обичаях і тд. народу — але в національнім державництві.

10. *Хто є націоналістом?*

Слова „націоналіст“ у нас зловживається і навіть українські недержавники називають себе „націоналістами“. Націоналістом в правдивім значінню того слова є той, що бажає свої держави і це бажання обмежує державницькою, законною і традиційною владою, а свій державницький містицизм обмежує релігією і громадською етикою. Отже націоналіст це те саме, що державник. І саме тому, що тепер навіть недержавники називають себе „націоналістами“ краще цієї назви не уживати, а натомість уживати „український державник“.

„Українська Держава — пустий звук, коли не зуміти усвідомити собі свою волю (хотіння), не створити державної ідеології, не найти шляхів, методів та засобів для її реально-го здійснення“. (Н. Кочубей).

4. *Українська недержавність.*

1. *Яка є причина української недержавности?*

Головна причина української недержавности є та, що Українці не вміють здобути та зорганізувати на своїй національній території свою власну владу і її своїми власними силами піддержати. Це є бациль української хвороби, яка зветься недержавність.

2. *Коли і як може повстати національна Українська Держава?*

Українська Держава може повстати тоді, коли Українці вилічаться з недуги недержавности т. є. коли на Україні осівші і з Україною органічно звязані люди, посідаючи хотіння своєї держави—хотіння своєї влади на своїй землі — будуть здатні цю владу собі завоювати.

3. *Від чого залежить здатність до завойовання влади?*

Здатність до завойовання влади, т. є. до створення держави, залежить: 1. Від здатности Українців до самоорганізації. Що-йно тоді, коли будуть сильні громадські організації, а в основі тих організацій будуть лежати загально признані, громадські авторітети, на яких може опертися влада, народиться на українській території власна, своя Держава. 2. Від піддержки місцевим українським громадянством змагань цих людей, що будуть стреміти до завойовання влади. Піддержка виявляється в піддержці матеріяльній, в податку крові і гроша, і в піддержці моральній, в формі ідеалістичного пориву з гаслом: „Українська Держава понад все!“

4. *Що це є ідеалістичний порив?*

Ідеалістичний порив є це порив, в якому стихійне чуттєве хотіння своєї держави скристалізувалось в ясно окреслену державницьку ідею і в якому на здійснення цієї державницької ідеї скеровані всі сили розуму та волі. Але ідею державницьку здійснюється шляхом реального досвіду, який зробили люди, що зорганізувались на підставі цієї ідеї в реальних умовах життя. В той спосіб ця державницька ідея весь час реальними ділами реальних людей в реальних умовах їх існування стверджується шляхом ідейного, але при тім реального ділання і своїх визнаців веде до пізнання правди і до знайдення найкращих способів до її здійснення.

5. *Що це є романтичний порив?*

Ідеалістичного пориву не треба мішати з романтичним поривом. Пориви романтичні є поривами виключно чуттєвими (емоціональними), а їх ідеї туманні („дуже хочемо, але не можемо сказати чого хочемо“), яких здійснювання відбувається при допомозі дражнення емоцій („грою на серцях“). Роблять це всякі фразери та позери, які здобувають собі оплески „народу“ грою на почуттях і пристрастях юрби. Котрий нарід є опанований такими позерами і фразерами, він не може здобути державности доти, доки тих фразерів і позерів силою не усуне така дер-

жавницька організація, яка буде мати свою сталу і ясну державницьку ідею і цю ідею потрапить реалізувати довготривалим напруженням розуму і волі.

6. З чим можна порівняти хотіння своєї власної держави?

Хотіння своєї власної держави можна порівняти з хотінням християнина дістатись до Царства Небесного. Як християни бажають Царства Небесного, так і Українці бажають Української Держави. Але щоб християнин дістався до Царства Небесного, мусить мати глибоку віру в Бога і йти до Царства Небесного через таку або іншу Церкву, яка є організацією віри і моралі. Так само і Українці мусять мати глибоку віру в Українську Державу — це є світська віра українська — і йти до Української Держави через таку державно-національну організацію — цю світську українську церков — яка здатна довести своїх вірних до цілі — до Української Держави. Отже світською вірою українською є державницька ідеологія українська.

7. Яке є значіння державницької ідеології?

Державницька ідеологія є це очі, які ведуть Українця до Української Держави. Як сліпий чоловік не дійде до цілі, так Українець без ідеології буде блукати і до Української Держави не дійде. І як віра в Бога без діл є мертва, так є мертвою і державницька ідеологія без сильної організації, яка би цю державницьку ідеологію серед Українців і для Українців здійснювала.

8. З чим можна порівняти державницьку ідеологію?

Державницьку ідеологію можна ще порівняти з ідеєю і пляном великої і величавої будівлі. Заким ця будівля повстане, то в голові ученого архітекта, на підставі його науки і досвіду, повстане ідея тої будівлі. Ця ідея є основою пляну будівлі, який він рисує на папері, переводячи докладні поміри і розміри, означуючи матеріал і його кошти. Опісля намічує собі досвідних інженерів-будівничих, які мають кермувати будовою, добирати матеріал, майстрів і робітників. Що-йно маючи такий плян і гроші, починає здійснювати свою ідею і плян будівлі. — Державу будувати непомірно тяжче, бо коли будівлю будується з мертвого матеріалу, то державу будується з живих людей — громадянства. Але все таки є подібність між обома будовами. Насамперед мусить бути ідея своєї держави, горяче бажання (хотіння) тої-ж держави. Що-йно тоді виступає високо-вчений чоловік і на підставі глибокого знання історичного, соціологічного і політичного пише ідеологію, себ то плян будови держави. Цю ідеологію опісля громадянство приймає як свою віру державницьку і як свій плян будови держави та переводить в життя, здійснює через відповідну карну і рішучу організацію. І так як без містичної віри в Бога і без Церкви нема спасення, так без містичної віри в Українську Державу, без сильної організації, об'єднаної спільною ідеологією, не може повстати держава.

9. Що ж отже потрібно, щоб громадянство могло збудувати державу?

Щоб громадянство могло збудувати державу, завоювати владу — всі активні державники, що творять провідну верству, мусять об'єднати і сконцентрувати свої зусилля. Розпорошеними силами завойовання ніде і ніколи не відбувається. Цей необхідний для завойовання влади і будови держави процес концентрації зусиль приймає скрізь і завжди форму їх персоніфікації. Коли провідна верства має сильне хотіння влади (імперіялізм), сильну віру в законність цього хотіння (містицизм) і коли вона здатна своїм розумом та волею обмежити та упорядкувати свій імперіялізм і свій містицизм так, щоб він прийняв форму одної, для всіх спільної і всіх обов'язуючої ідеології, то тоді, в хвилинах завойовання влади, вона завжди персоніфікує свої хотіння і свою ідеологію в одній Особі. В цій Особі, яка хотіння власної держави та ідеологію даної

провідної верстви репрезентує, вона — ця провідна верства — бачить втілення того всього, що в ній самій найдорожче. Тому вона добровільно віддає себе на службу цій Особі і цею службою, цим послухом, цею дисципліною, вона об'єднує себе і свої зусилля в одну слухняну, сильну і дисципліновану організацію. Робить вона це, розуміється, не зі страху, не з підлизництва, не з жадоби грошей, а з того власного внутрішнього пориву, який є тим більший, чим більший її імперіалізм, містицизм і чим ясніша та сильніша її ідеологія. В цій вся суть монархізму, яким будувались в історії всі нові держави. І вартість монархізму залежить завжди: 1. від внутрішньої вартості монархістів, яку вони в своєму Монархові персоніфікують і 2. від вірності Монарха ідеї своїх вірних монархістів, яку він репрезентує і персоніфікує.

10. *Які є форми монархізму?*

Є дві форми монархізму: 1. монархізм дідичний; 2. монархізм диктаторський.

„Мечем і тільки мечем здобудемо свою державність, але мечем лицаря і героя, а не ножакою скритовбивця і погромчика“. (В. Кучабський).

5. *Лицарство.*

1. *Котрий нарід може стати вільним і незалежним?*

Тільки сильний і гордий нарід може вилічитися з хвороби недержавности і стати вільним і незалежним народом. Бо тільки перед силою відступає і покоряється напасник.

2. *Перед якою силою відступає і покоряється напасник?*

Сила народу є двояка: фізична (матеріальна) і моральна. Сама сила фізична не дає ще народові незалежности і тому бувають багатоміліонні народи, фізично сильні і здорові, які є в неволі у народів слабших числом, але посідаючих крім сили фізичної ще силу моральну, яка дає розгін силі фізичній. Отже, щоб стати вільним і незалежним, мусить недержавний нарід витворити в собі побіч сили фізичної ще силу моральну, без якої сила фізична є мертвою, як мертвим є людське тіло без душі. Значить: сила фізична — це сила тіла, сила моральна — це сила духа народу.

3. *Що є найвищим проявом моральної сили, яка дає свободу і незалежність народам?*

Найвищим проявом моральної сили, що дає свободу і незалежність народові, є лицарство. І коли якийсь нарід скинув з себе ярмо неволі, то доконав цього тільки єдиним шляхом — шляхом лицарським. Без лицарськості нарід свободи і незалежности здобути не може, неллицарський нарід може бути тільки народом-рабом і народом-мучеником.

4. *Чи Український Народ має лицарського духа, чи звичний йому шлях лицарський, що веде до незалежности?*

Український Народ видав з себе найкращих і найшляхотніших лицарів, про яких буде мова далі. Але вікова неволя позбавила його лицарських прикмет, традицій і впо-

їла в нього рабськоло духа. Вслід за тим в народі-рабі перемогла ідея мучеництва над активною ідеєю лицарства. Наші історики і письменники, замість викорінювати цю ідею мучеництва, ще її скріпили, витворивши в нас культ кривди замість культу лицарського духа.

Вони вишукували в українській історії тільки кривди та оплакували їх, замість підбадьорувати громадянство і плекати в нім почуття сили і лицарськості. Бо вони вірили в сентимент напасника, що ось він пізнавши всі кривди, які заподіяв Українському Народові, засоромиться і „поправиться“. Та світ над тими, що плачуть і киснуть, переходить до дневного порядку. Світ респектує тільки силу і відвагу. Тільки до відважних і сильних світ належить!

5. *Який є супроти того культу кривди обов'язок державників?*

Обов'язком державників є нищити культ кривди і мучеництва, а натомість обнови́ти в народі лицарськість і допомогти йому віднайти лицарський шлях предків. Бо тільки лицарськість підводить голову народу до гори, тільки на лицарським шляху нарі́д відна́йде свою національну гордість і високо піднесе своє серце. Лицарський шлях дасть народові найвище, доступне людському розумови, щастя. Але цей лицарський шлях є тяжкий і котрий нарі́д бажає йти по нім, мусить узброї́тися у велику моральну силу. Бо лицарськість вимагає великих, добровільних жертв і накладає більше обов'язків, як дає прав.

6. *Чому лицарськість необхідно потрі́бна до здійснення ідеї визволення?*

Бо тільки лицарськість може збудити в ближніх натхнення, довести їх до екстазу і підняти їх на великі діла. Цього можна доконати тільки прикладом саможертви т. є. цього може доконати лиш мученик або лицар, який власне життя несе в жертву ідеї. Тим то лицар зближається до мученика, бо лиш лицар і мученик може своєю саможертвою збудити геройський містицизм-екстазу. Але шляхи обох, лицаря і мученика, є ріжні, хоч ідуть попри себе — хоч обидва криваві і тернисті, хоч обидва шляхотні і святі.

7. *Який є шлях мученика?*

Шлях мученика є політий його власною кровю, на якій виростають білі квіти любови і прощення. Мученик без опору віддає себе на катування і смерть. Він любить свого переможця, свого мучителя і ката. Своїми добровільними ранами і смертю намагається вжахнути його й одвернути від злочину; своїм прикладом, видом свого невинно пошарпаного тіла розжалобити інших, перейняти їх високим почуттям і підняти їх на шляхотні діла. Пошарпаний невинно труп мученика родить лемент, молитви і сльози — часто заохочує до наслідування, часом пориває до пімсти, але часом також відбирає сили до акції, зневірює і ослаблює в боротьбі.

8. Який є шлях лицаря?

Шлях лицаря скрівавлений обік його власної — кровю ворожою, на якій виростає золотоголоса пшениця спокійної, мечем лицарським захищеної праці. Лицар не любить ворогів своїх і добровільно віддаючи життя своє на жертву ідеї, не віддає його в руки ката без опору, лише падає в чеснім бою, всіми силами намагаючись повалити в нім свого ворога. Він милує і прощає лише переможеного, не знущається над беззбройним і слабим і ніколи не кориться перед переможцем. Лицар не зупиняється на своїм шляху і не випускає з рук меча, доки не зломить і не зробить ворога нешкідливим, або не впаде по героїськи трупом на своїм шляху. Своїми чесними лицарськими ділами він пориває на такі-ж діла тих, що є достойні творити такі самі лицарські діла. Він викликає пошану і жах, змушує до капітуляції і втечі напасників свого краю. Він творить у народі своєму непереможну силу, перед якою, як перед сонцем, утікає в свої нори все те, що є зле і нечисте. Побитий мечем труп лицаря, що впав в чеснім бою, завжди переймає пошану, найчастіше надихає і пориває до діла, до наслідування і ніколи не ослаблює духа — не відбирає сил.

9. Які є спільні прикмети лицаря і мученика?

Ні лицар ні мученик ніколи не плямлять своїх уст неправдою, а своїх душ не опоганюють страхом. Неправда і страх — страшна отрута, що убиває, нищить і ганьбою та погордою покриває і тих, що чинять їх, і їхні діла. Слово японського лицаря (самурая) має таку вагу, що умови заключаються і виконуються без зобов'язання на письмі. Заключання писаної умови уважає самурай незгідним з поняттям про лицарську честь, бо його лицарське слово є святе.

10. Що це є лицарські традиції?

Лицарські діла й жертви творять в народі традицію, з якої, як з вічно живого джерела, черпають покоління силу і міць до таких-же діл і жертв, що промінним вінцем красять чола рідного народу і вводять його, як рівного або як кращого, в достойне коло вольних і гордих народів. Тим-то лицарські традиції творять неписаний, а вирізблений на серцях нащадків кодекс честі лицарської, яка є найміцнішим панцирем, найдужчою і непереможеною зброєю в боротьбі за незалежність і честь народу. Вслід за тим, лицарські традиції є найбільшим скарбом і добром народу; вони дають йому силу, без якої не можна оборонити або здобути незалежність.

11. Яке значіння мають лицарські традиції для нащадків?

Переховані в традиції великі лицарські діла предків стоять на сторожі лицарських чеснот грядущих поколінь, охороняють їх від упадку і розкладу, здержують від недостойних вчинків і ушляхотнюють їхні душі, чим допомагають їм у змаганнях стати предків достойними лицарями. Чим багатші традиції якогось народу, тим дужчим стає цей народ у боротьбі за незалежність, аж доходить до стану непереможности.

12. Як ставляться напасники-завойовники до лицарської традиції завойованого народу?

Лицарські традиції нападеного або завойованого народу є смертельною небезпекою для напасника і завойовника, бо багатий тими традиціями нарід ніколи не дасть себе

зломити ні здеморалізувати; він ніколи не допоможе завойовникові во ім'я брехливих, нібито красних кличів демагогічних — повалити власну незалежність, отуманити себе і замінити в послушного раба. Навпаки: виросло на світлих традиціях великих діл своїх предків, лицарство поневоленого народу своєю шляхотністю і красою святої боротьби за рідний край притягає до себе і асимілює найліпші елементи лицарські зпоміж завойовників і таким чином, ослаблюючи сили напасників і скріплюючи свої, запевняє собі перемогу і незалежність. Тому напасники і завойовники всіма силами намагаються знищити і оплюгавити лицарські традиції нападеного чи завойованого народу, а двигарів сих традицій — верству лицарську — фізично знищити.

13. *Який нарід може бути завойований?*

Тільки позбавлений традицій лицарських і своєї лицарської верстви нарід може бути завойований і поневолений, — бо гордий ділами предків лицар може впасти трупом, але рабом і слугою переможця не буде. На це не дозволяє йому лицарська та національна гордість і честь.

14. *Яка є звичайно тактика завойовника на підбитій ним землі?*

Найпершим завданням завойовника на підбитій ним землі є — знищити, викоринити і оплюгавити в душах поневоленого народу память його світлих традицій лицарських, принизити його у власних очах його, впоїти в нього переконання про його низьке походження, його безнадійну безвартність; рафінованою історичною брехнею опоганити святу память його предків-лицарів, щоби підбитий нащадок тих лицарів не вступив в сліди своїх предків-лицарів і не бажав заступитися за свою батьківщину і підняти боротьбу за її незалежність. Тому завойовник з великою нетерпеливістю чекає тої хвилі, коли йому вдасться зломати лицарські і національні гордощі переможеного народу і так його принизити і упідлити, аж він сам у свою нікчемність повірить. Тоді що-йно завойовник може спокійно споживати овочі своєї перемоги. Бо позбавлений лицарсько-національних гордощів і священого культу предків, упідлений і знікчемний нарід ніколи не дасть завойовникові реального відпору і сам власними злобними руками знищить і оплюгавить найстрашнішу для завойовника силу, свою силу моральну — силу своїх традицій лицарських.

15. *Який є обов'язок свідомих патріотів переможеного народу?*

Обов'язком свідомих патріотів переможеного народу з найбільшою ревністю плекати культ предків та національних гордощів і його впоювати в свій переможений нарід. Тому найбільшою заслугою патріота-державника є з найви-

щим пієтизмом добувати зі згарищ і румовища імена і заслуги рідних лицарів і героїв, поучувати про них земляків своїх, щоб вони всею душею зрозуміли і відчули, що вони мають найвищу честь бути їх нащадками і спадкоємцями та що мають берегтися того, щоби своїми вчинками не сплямити світлої про них пам'яті. А цю славу традицію і національну гордість треба будити не крикливою хвалюбою і брехливим прикрашуванням свого минулого, а чесно, з найбільшою любов'ю треба добувати ті безцінні скарби лицарські діл своїх предків, які самі в собі без прикрас — коли їх добувається з найбільшою любов'ю і пієтизмом — можуть своїм саявом осліпити ворогів і переможених одушевити такою силою, дати такий розгін їхній пасивній фізичній силі, що нарід стане непереможним. Бо силу, яка повстала з найбільшої любові, ніяка інша сила перемогти не може.

16. *Як довго переможений нарід не є поконаний?*

Переможений нарід доти не є поконаний, доки він не упідлився так, що сам себе уважає поконаним. Як довго це не сталось, так довго перемога завойовника не є довершена. Слушно отже каже польський борець за волю Польщі, Йосиф Пілсудський: „Być zwyciężonym i nie uledz — zwycięstwo; zwyciężyć i spocząć na laurach — klęska”.

17. *Як може виховатись український державник?*

Український державник може виховатись тільки в культі державно-історичної і лицарської традиції, бо лиш цей культ зробить ясною державницьку думку і напоїть кожного національними гордощами. Культ державно-історичної і лицарської традиції зробить це для національно-державницької думки, що зробив культ героїв християнської думки для християнства. Цей культ допоможе також розвинути чесноти державницькі.

„Без могутности етичної і моральної (авторитету) нема політичної могутности“. (І. А. Гербачевський).

6. *Головні чесноти державника.*

1. *Які є головні чесноти державника?*

Головні чесноти державника є отсі: 1. Християнська релігія. 2. Лицарськість. 3. Послух авторитетові. 4. Патріотизм. 5. Дисципліна. 6. Гарт волі. 7. Почуття відповідальності. 8. Пошана для державно-історичної традиції.

2. *Чи може бути правдивим державником той, хто відкидає християнську релігію?*

Той, що відкидає християнську релігію не може бути правдивим українським державником. Бо невіруючий в Бога не може мати також правдивої віри в Українську Державу. Без віри в Бога — нема життя. Тому-то славний російський

письменник Достоевський так висловився: „Колиб не було Бога, то його требаби видумати...” Отже хто віри не має, не може ніколи прийти до бажаної великої мети. Бо відсутність віри в Бога нищить кожную благородну ідею (отже і ідею української державности), родить нікчемність, бридкі гноєві нарости на душі, які роблять життя гидким і безглуздим. Натомісць віра в Бога кріпить і додає сил, потрібних до здійснення кожної ідеї і тільки християнська віра може допомогти державникові здійснити його державницьку ідею. Без релігійного ідеалізму — звичайно нема і ідеалізму патріотичного.

3. *Що це є лицарськість?*

Лицарськість є це чеснота, яка робить чоловіка способом обмежувати свободу своїх вчинків та свого поступовання супроти інших людей і навіть супроти ворога. То обмежування є диктоване християнською етикою. Так отже з поняттям лицарськості є звязана здержаність і розрізнювання цього, що вільно, а що не вільно чоловікові робити.

4. *Чому лицарськість є необхідно потрібна кожному Українцеві-державникові?*

Бо хто не має лицарськості, той не є державником. А недержавник може бути тільки рабом. Сама хоробрість, не обмежена законами етики і війни, робить з чоловіка не лицаря, але забіяку.

5. *Чому послух авторитетам є державницькою чеснотою?*

Бо послухом авторитетам так духовним як і світським поборює державник анархістичні течії, які серед Українців є глибоко вкорінені і які зруйнували українську державність та не дозволили їй оновитись. Цей послух державника має бути добровільний, бо під терором є послушний не державник, а раб. Послук авторитетам є фундаментом громадського життя, без якого вона переміняється в безсрархічне стадо, серед котрого крутиться хмара ошуканців-демагогів, що використовують те стадо для своїх особистих цілей.

6. *Який має бути патріотизм Українця-державника?*

Патріотизм українського державника є розумний. Він означає любов до своєї Землі-Батьківщини, з якої в політичній сфері випливає принцип територіялізму. Кожний мешканець тої землі є його братом без огляду на свою мову і віру, як-що тільки стремить до спільного українського державницького ідеалу. Тому Українець-державник не буде відштовхувати нікого від творчого державницького діла, а навпаки: прислужувати кожному для ідеї української державности.

7. *Чому державник мусить берегти дисципліну?*

Кожний державник знає, що без гієсархії (проводу) не можна збудувати Української Держави. А гієсархії нема без дисципліни і авторитету. Тому визнаючи гієсархію і автори-

тет, мусить кожний державник безумовно визнавати дисципліну, якою буде поборювати вкорінений у нас анархічний індивідуалізм.

8. *Чому кожному державникові треба гартувати волю?*

Щоб досягнути всі державницько-лицарські чесноти, а опісля здійснити державницький ідеал, мусить Українець державник вишколювати і гартувати в собі залізну і незломну волю. Вишколенням гарту волі навіть від природи слаба людина може стати, коли хоче, сильною, волевою. Не всі люди родяться добрі і сильні — вони на добрих і сильних виховуються. Тому виховання і вишколення волі має дуже велику вагу в громадському життю.

9. *Яку вагу має почуття відповідальності для державника?*

Українець-державник має свої добровільні вчинки мірити відповідальністю. За кожний вчинок має він кожної хвили сміло взяти відповідальність, хотяби та відповідальність була дуже тяжка. За наказані вчинки несе відповідальність той чинник, який видав дотичний наказ. Відмовитися від виконання наказаного вчинку можна тільки тоді, колиб були очевидні симптоми зради української державницької, незалежницької ідеології і Української Землі.

10. *Чому кожний державник має з пошаною відноситись до державно-історичної традиції?*

Кожний державник з великою пошаною відноситься до традиції та історії державних змагань своєї Землі-Батьківщини, бо шануючи величність подвигів свого народу, він тим самим шанує себе самого як нащадка тих, котрі своїми жертвами і змаганнями цю величність створили.

„Хай ваші мрії будуть гордими, а серце покірне і чисте супроти Бога і свого Проводу — тоді діла ваші будуть достойними предків ваших“. (З лицарського кодексу).

Часть III.

Державно-історична традиція.

1. *Що це є державно-історична традиція?*

Державно-історична традиція є це великий запас досвіду, який зібрали попередні покоління при будові своєї державности і цей запас досвіду передали теперішнім поколінням в формі ідеалу Соборної Української Держави. На цім довгім і тернистім шляху історичнім, який перейшов Український Народ дотепер, переживав він гаразд і злидні, хвили величі та могутности і часи тяжкого занепаду — видав великих людей, своїх питомих героїв, котрі боротьбою за українську державність або іншими великими ділами здобули собі невмірущу славу і тому до нині остають у його вдячній памяти.

2. *Яку роль сповняє українська державно-історична традиція?*

Українська державно-історична традиція зв'язує українську минувшину з теперішністю і будучністю, скріплює пієтизм теперішніх і грядущих поколінь до великих наших предків і їх державно-творчих діл, а тим самим розпалює любов до Української Землі і будить українську гордість національну.

3. *Як передається державно-історична традиція грядущим поколінням?*

Державні народи свою державно-історичну традицію передають своїм нащадкам „з молоком матері” т. є. свою молодь виховують в своїй державно-історичній традиції так, що та традиція, цей державницький досвід, переходить „в кров і кости” грядущих поколінь.

4. *Чи Українці мають свою державно-історичну традицію?*

Українці мають свою славу державно-історичну традицію, але вона призабулась. Українці від кількох століть є недержавним народом і як такий не розвивав своєї державно-історичної традиції так, як це робили інші державні народи. Тому зв'язок зі славою минувшиною ослаб, а чужі народи, яким саме залежало на тім, щоб Український Народ позбавити його рідної державно-історичної традиції, беззастанно опоганювали українську державно-історичну традицію, щоб тим принизити Український Народ.

5. *Які були наслідки ослаблення культу державно-історичної традиції?*

Наслідки ослаблення культу державно-історичної традиції були дуже сумні для України. Нарід, невихований в державно-історичній традиції, не відчував потреби власної державности і не міг зрозуміти, які духові і матеріальні цінності могла б йому дати власна державність. Тому нарід став байдужий супроти того, яка влада на Україні — своя національна, чи чужа. А вслід за тим не розумів найідейніших і найбільш геройських змагань великих українських людей, що бажали воскресити українську державність і за неї боролись та вмирали.

6. *Що затрачує кожний нарід, котрий не розвиває культу державно-історичної традиції?*

Кожний нарід, що не розвиває культу державно-історичної традиції, затрачує своє національне достоїнство і свою гордість національну. Він нікчемніє і упідлюється. Таке сталось було і з Українським Народом. Вищі верстви, позбавлені національної гордості, покидали свою народність, а простолюди забув навіть свою національну назву, вдовольняючись назвою „хлоп” або „хахол”.

7. Коли стала розвиватися українська державно-історична традиція, а з нею і національні гордощі Українського Народу?

Українська державно-історична традиція стала обновлятися з початком ХІХ. століття, коли під впливом національної ідеї стали відроджуватись європейські недержавні народи. Тоді українські патріоти, одушевлені пам'ятниками української минувшини, стали нею будити Український Народ до національного життя. Тарас Шевченко своєю огненною поезією воскресив державно-історичну традицію козацьку і підніс прапор Української Держави. В Галичині Шашкевич і його наслідники возвеличили княжу державно-історичну традицію і тим будили національні гордощі.

8. Хто викривлював державно-історичну традицію українську і тим самим вносив баламуцтво в цю традицію?

Традиція кожного народу є позитивна і негативна, т. є. передає нащадкам славні і неславні діла предків. Державницький народ вміє славними ділами одушевляти своїх нащадків, а неславні діла подає нащадкам в пересторогу, як не треба поступати, щоб не шкодити своїй державности. Так передали старинні Греки своїм нащадкам в науку традицію про гідке діло Єфіяльта і Герострата, котрих імена стали „притчею во язиціх“, бо тепер кожного, що зраджує свій нарід, називають „ефіяльтom“, а злу славу називають „геростратовою славою“. Деякі українські історики замість підносити позитивні сторони української державно-історичної традиції, як це робили і роблять історики державних народів, робили навпаки: славили негативні сторони державно-історичної традиції. Робили вони це або під впливом чужих істориків, яким залежало на тім, щоб болотом обкидати творчу українську державницьку традицію — або з хибно понятого „демократизму“. Тим способом вони опоганювали українську державно-історичну традицію, забиваючи в народі національні гордощі.

9. Подай приклади, як деякі історики викривили нашу державно-історичну традицію?

Деякі українські історики, під впливом чужих істориків, не змалювали велитів нашої історії такими, якими вони в дійсності були. Нпр. великого державника короля Данила, що хотів збудувати сильну державу і виступав безоглядно проти тих, що хотіли анархічно жити або піддаватись Татарам — ці історики зробили „кривдником народу“. Такими-ж „кривдниками народу“ були і гетьмани: Великого Гетьмана Богдана, котрого навіть польський історик Кубаля порівнує з Кромвелем і називає його геніяльним — наші історики зробили ватажком, що в панщину людей віддавав. Гетьман Дорошенко, одинокий державник-гетьман в часах Руїни і тому „Сонцем Руїни“ названий — по думці історика Драгоманова — є гетьманом, що „богато колотнечі наробив на Україні“. Так само і Гетьмана Івана Мазепу, котрий бажав обновити українську державність, ці історики зробили агентом Польщі і лютим ворогом робучого люду, що то всю народню масу хотів поневолити

в панськім ярмі. Таке писалось гейби на замовлення Москви. Бо Москва ненавиділа гетьмана Мазепу як українського державника і за її підшептом наші темні недержавні землячки називали його „Ляхом” і через 200 літ в церквах виклинали того, що зі всіх гетьманів найбільше церков збудував. — Натомісць наші деякі історики ідеалізували темних „татарських людей” і бунтівничих боярів, що свого короля Юрія II. вбили і тим вчинком завалили Галицьку Державу в р. 1340. Ті самі історики величали темну чернь, яка часто підбунтована чужинцями, своїх найкращих вождів ворогам видавала зі словами: „Прощай, господине, нехай твоя голова за всі наші!” Адже звісно, що та чернь, навіть Великого Гетьмана Богдана хотіла видати ворогам (під Пилявицями і під Берестечком). Звичайних добичників — як слушно пише В. Будзиновський — що за хмельниччини ішли тільки на рабунок, що би потому, пропивши або закопавши нарабовані скарби, назад вернути до панщини — історики зробили „народну масу”, котра будьто би добивалась перестрою соціального ладу в тім напрямі, що би не було панщини. Тому і не диво, що в нас розвивався культ загонів Кривоноса (родом Шкота!) і Головацького, котрі для рабунку вимордували українських селян і українських передміщан Львова, і то ще й таких, що схоронилися до Святоюрської церкви! Дійшло до того, що в нас навіть ватажкам опришків — Довбуша зроблено національним героєм, а навіть його іменем називають організації! Мовляв, він наших не рабував. Але культ Довбуша не є державно-творчий! Цей культ національних гордоців не розбудить, державницької думки не скріпить! Чиж у нас нема дійсних героїв? Таж ми маємо цілий легіон Кричевських, Богунів, Морозенків, Ничаїв і т. д., що боролися, терпіли, загинули в боях і конали в муках — за українську державність. Вони і тільки вони — ті наші герої можуть будити національні гордоці і охоту йти їхніми слідами. То є наша позитивна державницька традиція! Культ Кривоносів і Довбушів є декаденцією (упадком) державницької думки і можливий є тільки в недержавнім народі.

10. *Хто просто спинював розвій державно-історичної традиції серед Українців?*

Розвій державно-історичної традиції спинював у нас історик Михайло Драгоманів. Його ученик Вячеслав Будзиновський пише про це так: Михайло Драгоманів був українським анархістом і як такий був противником всякої державности, всякої державної влади, всякої державної установи, всякого державного закону, бо всяка державна організація народів — отже і українська держава — противна „вселюдським ідеалам”; бо всяка державна влада — отже й евентуальна українська — є поневоленням „робочого люду”, бо всяке державне відокремлення народів є розбиванням „вселюдського братерства”; бо ідеалом „демократії” повинно бути безначальство (так Драгоманів зукраїншив слово „анархія” щоби себе відрізнити від тих анархістів, що світ реформували не проповідями, але дінами́том). А коли його ученики, під впливом державно-історичної традиції, підносили право Українців до своєї держави і домагались в р. 1891 як першого ступня цього права — поділу Галичини на частъ українську і польську — то Драгоманів написав тоді в газеті „Народ” (з 15. серпня 1891) такі знаменні думки: „Анархія Бакуніна не противна матеріалізму Маркса... Для мене є темні слова: „українське державне право”. Се копія з чеської формули. Права Українців нарівні з другими народами в Австрійській державі вповні і реально обезпечені австрійською конституцією... Охорони культурного розвою треба шукати не так в розділі країн по етнографічним границям, як у загальних законах про національності та автономії менших адміністративних одиниць і громад... Цивілізація скінчиться певно тим, що не буде класів, а може й „націоналістів”. (В. Будзиновський: Ішли діди на муки, ст. 21—36). Тай не треба дуже дивуватись такому становищу Драгоманова. Він був — як назвав його І. Франко — *gente Ruthenus natione Russus*. Драгоманів був державником ро-

сійським, а не українським. Тому і культ особи Драгоманова у нас є культом української недержавности.

11. *Які були наслідки тої „бакунінсько-марксітської” науки Драгоманова?*

Наслідки цієї науки, яку зуть тепер „драгоманівщиною”, були катастрофальні для розвою української державницької думки. „Драгоманівщина” була предтечею большевизму. І не помилиться той, хто скаже, що коли Україна нині не має своєї державности, то між винуватиками цього в першій ряді стоїть „драгоманівщина”.

12. *Чому такі катастрофальні були наслідки „драгоманівщини”?*

Наслідки „драгоманівщини” були катастрофальні тому, що „драгоманівщиною” перенялась була найактивніша частина української молоді, по обох боках Збруча. Нею перенявся був І. Франко, М. Павлик, Ом. Терлецький (Заревич) і цілий ряд молодших в Галичині. На Придніпрянщині „драгоманівщина” зродила всяких соціалістичних сектантів, які, знехтувавши українську державно-історичну традицію, опинились врешті в большевицькій таборі. Іван Франко а за ним ціла плеяда молодших, як Др. Т. Окуневський, В. Будзиновський, Др. Єв. Левицький, Вол. Охримович і інші спекались „гріхів молодости” і повернули на ґрунт державно-історичної традиції, переконавшись, що утопійний анархізм московського Бакуніна і соціалізм жидівського Маркса крайно шкідливі для державно-національного розвою Українців. Франко як протест проти нігілістичної під оглядом національним „драгоманівщини” пише „Мойсея”, де пророкує Українському Народові власну державність в границях Держави св. Володимира Великого („труснеш Кавказ, вперешешся Бескидом...”) А в своїй студії „Молода Україна” пише Франко, що найбільшим нещастям України — більшим як царський указ з р. 1876, яким заборонено українську мову — є космополітизм української молодіж на Великій Україні, який виплекали всякі Бакуніні і Маркси разом зі своєю служницею „драгоманівщиною”. І про-рочі це слова І. Франка. Цей космополітизм, пропагуючи думку, що Українці є громадянами не Української Землі, але цілого світа, зірвав всякі звязки з українською державно-історичною традицією і він то заваляв Українську Державу, обновлену в р. 1918., і віддав український нарід в страшну неволю московських большевиків. Сміявся Драгоманів з державно-історичного права Українців, називав його копією чеського права! Не так робив чеський учений Масарик. Він Чехів учив, що чеська державно-історична традиція допоможе Чехам обновити чеську державність. І нині Чехи мають свою державу. Це зробила чеська „масариківщина”. А українська „драгоманівщина” в ярмі велить Українцям чекати того часу, коли не буде „класів а може й націоналістів”.

13. *Подай приклади з останніх часів, як державні народи плакають і скріпляють свою державно-історичну традицію?*

В р. 1929. Франція святкувала велике свято релігійно-державницьке, 400-ліття побіди Франції над Англією під проводом Орлеанської Діви (св. Іванни Д'Арк). Того самого року Чехи святкували через 5 місяців величавими торжествами 1.000-ліття смерті чеського князя св. Вячеслава. Закінчилось це свято виставленням чеських королівських клейнодів коронаційних в катедрі св. Віта в Празі, на Градчанах. І через два тижні, від рана до вечера, непроглядні маси народа, а особливо шкільна молодіж з цілого краю, звиджували сі державно-історичні пам'ятки і скріпляли в собі чеську дер-

жавницьку традицію.—Сего самого року Болгари святкували тисяч-ліття смерти свого царя Симеона, котрий збудував велику болгарську державу. На це болгарське державницьке свято до давньої болгарської столиці Преслави зіхалось сотки тисячів Болгарів з цілого краю під проводом свого короля. Тут посвячено новозбудовану церкву, тут король запалив „вічний вогонь” слави болгарського народу.—Також 1929 р. святкували Поляки 300-ліття уродин короля Івана Собеського, котрий в часі „Руїни” прилучив українські землі до польської держави А в р. 1925. святкували Поляки 1.000-ліття смерти Болеслава Хороброго, котрий заняв Поморє і зєдинив польські землі.

14. *Як ставляться недержавні Українці до своєї державно-історичної традиції?*

Українці дуже мало роблять, щоб скріпляти в свідомості народу українсько-народну традицію. Тому в нас минуло без відгомону 900-ліття смерти князя Володимира Великого, 800-ліття смерти князя Володимира Мономаха, 200-ліття смерти Гетьмана Івана Мазепи, 250-ліття тріумфального візду Великого Гетьмана Богдана Хмельницького дня 6. січня 1649, котра то подія була одною з найщасливіших в історії України і тому повинна бути що-року врочисто святкована. Але Українці-недержавники не тільки що не скріпляють своєї державно-історичної традиції, але останки єї викорінюють і опоганюють.

15. *Як опоганюють деякі люди, що звуть себе Українцями, свою державно-історичну традицію?*

Цего і на воловій шкірі не списавби. А як приклад подаємо отсей факт: Микита Шаповал, оден з передових соціялістів революціонерів обїхав в р. 1927 Канаду і Зєдинені Держави Пів. Америки і в своїм відчиті поганив цілу українську державно-історичну традицію. Цей відчит вийшов друком і для ілюстрації нехай послужить отсей виїмок з него:

„Коли учителі дітям вихвалюють „святого Володимира”, то тим вони просто дурають наших дітей: Володимир не був святий, бо був гнобителем українського народу, підтримував рабство і визиск, насилував, грабував, убивав. Коли вихвалюють учителі гетьманів, то вони вихваляють те, як Хмельницький заводив кріпацтво на Україні і роздавав селян в кріпацтво попам і церквам, як Мазепа завів смертну кару для селян, що втікали від панів і не хотіли на панів робити, як Дорошенко віддавав українських селян у „ясир” (рабство) татарам і туркам і дівчат українських на втіху турецьким пашам, як всі гетьмани закріпощували селян, розхапували народні землі, як прохали московських царів про превілеї для себе... Такі школи і такі учителі нам не то що не корисні, а вони дуже шкідливі. І коли мені якийсь Українець каже, що він учитель і веде, значить, культурну роботу, то я питаю, чого він навчає українських дітей? Як що навчає релігії або перекалічує нашу історію або перекручує літературу, то я бачу, що передо мною не приятель українського народу..., а шкідник і ворог народу. Коли я люблю Драгоманова, то я не люблю всіх, що проти його орудували і орудують, коли я за Франка, то я проти визискувача праці українських селян Шептицького і його слуг, коли я за ширу науку, то я проти всіх катехитів, попів,

церковних шкіл, дяко-учителів і т. п. чорного кодла, що затемнює свідомість нашого народу."

Так Українець родом, але з душею московського большевика, зачаджує уми несвідомих людей, опльовує українську державно-історичну традицію. А що таких Шаповалів є багато, тому Українці не мають своєї держави, тому українські селяни і робітники голі та голодні під чужою владою.

16. Який-же обов'язок супроти державно-історичної традиції має кожний український державник?

Кожний український державник має важкий державницький обов'язок всюди і при кожній нагоді будити і скріпляти державно-історичну традицію серед селян і робітників, а передусім серед молодіжи та розвивати в них почуття національної гордості і національного достоїнства. Рівночасно кожний державник повинен виконувати бурян „драгоманівщини" та єї доньки „шаповалівщини" та розвивати чад Бакуніних, Марксів і Леніних — а натомість серед українського громадянства засаджувати цвіти любови до Української Землі, до єї славної державно-історичної традиції. Хто цього не робить, той не є українським державником, а навпаки: недержавником.

17. Що будить, розвиває і скріплює державно-історичну традицію?

Все те, що пригадує нам наших предків, їх державно-творчу діяльність, їх геройство, лицарськість, їх культурну працю — словом: їх любов до Української Землі — будить, розвиває і скріплює державно-історичну традицію. Отже джерелами української державно-історичної традиції є: 1. історичні пам'ятники (монументи); 2. історична белетристика; 3. історичні образи; 4. історичні народні перекази (легенди) і пісні; 5. наука історії.

18. Що це є історичні пам'ятники (монументи)?

Старинні будівлі та їх руїни і взагалі рукотворні останки (тепер в музеях) зі старинних часів зберігають пам'ять про те, що діялось колись. А тому й називаються вони пам'ятниками (монументами). Вони — мертві річи — воскрешують славне минуле України перед нашими очима. Як дрожить кожна свідомо українська душа на саму згадку про Київ, де заховались найстарші пам'ятники української державности і культури! Тут прастарі „Золоті Ворота" віку Ярослава, котрими навіть Поляки степенують свою національну гордість (легенда про „меч-щербец"). Тут Десятинна Церков, збудована і вивінована рівно-апостольським Володимиром Великим, з котрої то церкви перед віками лунали горді слова проповіді першого українського Митрополита Іларіона про Українську Державу, яка „є відома і прославлена по всіх кінцях землі". Тут Свята Софія — Палядія Українського

Народу, де приміщена мраморна домовина великого українського державника князя Ярослава Мудрого, де спинялись хоробрі полки княжі, де спинився гріюмфальний візд Великого Богдана, щоб віддати Всевишньому честь за перемогу над ворогами України. Тут Печерська Лавра з українськими катакомбами—мощами святих. І багато-багато пам'ятників в тім українським „вічним городі”. Тому Шевченко будив в нас національні гордощі, вкладаючи в уста України слова: „Панувала і я колись на широких світі”. І тою національною гордістю кожний український державник має напоїти кожного несвідомого: має сказати йому, що не тільки Італійці мають своє „вічне місто”, свої катакомби, свої ворота (arcus) Тита, Константина, свої славні церкви в числі 365, з базилікою св. Петра на чолі, своїх Ромулів, геройських Муціїв, що з любови до вітчизни шкварили свої руки... Ми також, хоть в меншій розмірі, маємо своє „вічне місто”, свої катакомби, свій arcus „Золоті ворота”; і наш Київ мав 400 церков з Софією на чолі; і ми маємо пам'ятку по українським Ромулі—Аскольдову могилу, маємо своїх Муціїв і то не видуманих, а правдивих Галаганів і Полов'янів, які шкварившись на огні, лякали своїми геройськими муками українських ворогів-Порзенів. Маємо і ми чим пишатись! Це мусить знати українська молодь, щоб стати гордою.

19. *Як ставляться завжди завойовники до національних пам'ятників завойованого народу?*

Національні пам'ятники (монументи) найбільше розбуджують державно-історичну традицію і національну гордість своїм наочним свідомством про минувшину.

(Тому то перед війною Поляки зі всіх польських земель (з Німеччини і з Росії) приїздили громадно до свого „вічного міста” Кракова, привозили сюди свою молодіж, щоби вона тут звиджувала „пам'ятники слави”, тому Чехи так апотеозували свою „Золоту Прагу”, тому в цілій Чехії в р. 1866 (перед австро-пруською війною) запанувала народна жалоба, коли австрійський уряд вивозив з чеської катедри св. Віта на Градчанах чеські коронні клейноди до Відня, щоб охоронити їх перед Прусаками. (Чехи підозрівали, що з Відня ці клейноди вже не вернуть). А коли по війні на домагання чеських патріотів ці клейноди знову перевозили з Відня до Праги, то в Чехії така радість панувала, що через цілу ніч, коли поїзд з клейнодами переїздив через чеську територію, на всіх горбках і горах здовж залізничного тору горіли великі вогні. Такий тріумф уладили Чехи своїм державно-історичним пам'яткам.)

Це є і причиною, що всі завойовники стараються нищити всі пам'ятники, що пригадують підбитому народові його державність, а в першій ряді нищать будівлі. Тому Австрія польський королівський замок в Кракові і чеський в Празі перемінила була на касарні, тому поруйновано українські княжі замки і церкви, вивезено княжі клейноди коронні, тому перемінювано назви підбитих країн, а навіть небіщикам не давали спокою в гробах. Адже звісно, що викинено з гробу мощі Великого Гетьмана Богдана, бо, як

каже один чужий історик, він зза гробу грозив завойовникам Української Землі. Тому большевики так безоглядно нищать все те, що нагадує українську державність. Столицею України зробили не Київ, а граничний Харків без історичної традиції, щоб Київ не нагадував Українцям української державности. Тому славну Печерську Лавру сконфіскували, а Десятинну Церкву рішили перемінити в „клуб безбожників“. Тому історичну вулицю київську „Хрещатик“ — цю українську „*via sacra*“ (святую дорогу) — назвали в честь московською большевика „улицею Воровського“. Все те робиться, щоб затерти перед грядущими поколіннями традицію про українську державність.

20. *Яке є значіння історичної белетристики?*

Історична белетристика (красне письменство) — отже поеми, повісти, драми з державницькою тенденцією, побіч монументальних будівель, найбільше причиняються до розбудження державно-історичної традиції. Першенство тут треба віддати старим пам'ятникам літературним, бо вони будять почуття національної гордості. Нетільки Німці мають свою „Пісню про Нібелюнгів“, Французи — „Пісню про Ролянда“ і т. д., маємо і ми своє „Слово о полку Ігоревім“, яке є свідомством нашої високої духової культури, патріотизму і лицарськості наших предків. Тому Чехи, не маючи таких пам'ятників, підробили на початку XIX ст. два старинні літературні пам'ятники з XIII ст. („Краледворський рукопис“ і „Зеленогорський рукопис“), щоби ними будити національну гордість чеського народу і його державно-історичну традицію. Те саме завдання сповняє новітня белетристика і на ній виховується молодь в національному дусі. Поляки виховують свою молодь на історичних повістях Генрика Сенкевича, Чехи на таких-же творах Альойза Ірасека. Українська література під тим оглядом не багата, дотичні твори дрібні, аж в останніх часах Богдан Лепкий обдарував українську літературу епохальним твором. Є це трильоґія „Мазепа“, котра є апотеозом української державности. Само собою розуміється, що лиш ті твори історичні мають державницьку вартість, які поглиблюють державно-творчу традицію. На жаль, у нас є також твори, які славлять руїництво Української Держави згідно братовбійчу боротьбу. Нпр. один наш поет в своїй poemі дає розґрішення анархічним боярам, котрі в р. 1340 убили свого короля Юрія II. на замовлення хияків-сусідів. Мовляв — король Юрій княжий устрій „безславно обезславив“ і тому „народ доріг до щастя без князів шукати став“. І шукає того „щастя“ вже близько 600 літ і знайти не може... Така писанина є шкідлива для державно-творчої традиції і то тим більше, що не є згідна з історичними фактами, а обчислена тільки на демагогічний ефект. А демагогічними ефектами ніхто держави не збудує!

21. Яку вартість для розвою державно-історичної традиції мають історичні образи?

Історичні образи мають великанське значіння для національно-державницького виховання, бо вони будять вже в дитячих душах і розвивають державно-історичну традицію. Тому хата державника повинна бути прикрашена історичними образами князів, гетьманів-державників, важних історичних подій. Поляки свою молодь виховували на історичних образах, особливо Матейка (Рацлавіцка панорама у Львові і т. д.). Наше історичне малярство досить багате (в „Історії України” Аркаса і Грушевського є около 600 ілюстрацій) а з галицьких малярів знаменні є образи артиста-маляра Івасюка: „Тріумф Великого Гетьмана Богдана в Києві дня 6. січня 1649” і „Богун під Берестечком 1651”, які повинні знаходитись в кожній хаті. Особливо тріумф Великого Гетьмана Богдана будить в молодіжні національні гордощі. Бо чим кращий був тріумф Юлія Цезаря, що в Римі через тріумфальну браму (*porta triumphalis*), серед розспіваного народу, їхав на Капітоль і тут спинився перед святинею Юпітера, щоб зложити цьому богові жертву за перемогу—від тріумфального візду українського Цезаря, нашого Великого Гетьмана Богдана, що через Золоті Ворота, серед радісних звуків переможної пісні „Гей не дивуйте добрії люди, що на Україні повстало”, серед гомону всіх київських дзвонів і громів всіх гармат на київським замку, переїхав Володимирівську вулицю і спинився перед св. Софією, щоби тут в покорі прийняти благословенство від Митрополита всієї України, Сильвестра Косова, і його гостя, Єрусалимського Патріярха, Паїсія?

„Легенда — не брехня. Легенда — це сильне хотіння, що бере образ укоханої минувшини для творення будучности”.
(В. Липинський).

Часть IV.

Державницькі легенди і пісні.

1. Що це є державницькі легенди і пісні?

Державницькі легенди і пісні є це устна історія Українського Народу. Це є устні передання наших предків про будову свого суспільно-державного життя і про славні героїські вчинки, dokonані в ім'я української державности. В тих легендах (переказах) і піснях (билинах і думах) геній збірної душі Українського Народу оцінює змагання українських людей до української державности і кидає проміння світла в будучину, предсказуючи завдання, які Український Народ має виконати (месіанізм). І хотя ті легенди і пісні мають казковий характер, але та казковість це тільки поетичний символізм. Тому легенди і пісні для кожного державника повинні бути реальними подіями, прикрашеними тільки символікою, під якою криється глибокий державницький змісл (сенси).

2. Які є замітніщі державницькі легенди і пісні?

Державницьких легенд і пісень багато. Хотяй деякі і забуті народом, але вони списані літописцями. До найважливіших належать легенди: Про початок Київa; Про початок княжої влади; Про лицарськість Олега і Святослава; Про княгиню Ольгу; Про Микулу Селяниновича і його союз з Вольгою Святословичем; Про Володимира Великого і його лицарів; Про революцію проти княжої влади в Києві; Про галицького боярина Дюка Степановича; Про лицаря Михайлика; Про Марка Проклятого; Про Ганджу Андибера; Про Великого Гетьмана Богдана, Гетьмана Мазепу, ітд. ітд.

3. Який містично-державницький змісл легенди про початки Київa?

Легенда про початки Київa оповідає, що Апостол Андрій Первозванний благословить місце, де має стати Київ. Він каже до учеників своїх: „Бачите ці гори? На цих горах засяє благодать Божа, має бути і город великий і багато церков має Бог воздвигнути! І вийшовши на гори ті, поблагословив їх, поставив хрест і помолившись Богу, зліз з цієї гори, де опісля був Київ”. Ця легенда предсказала долю України, а саме, що українська державність має бути збудована на християнській культурі і має післанництво цю культуру поширити по всіх землях східної славянщини. Тому в княжій державі зродилось християнство і місіяністична українська ідея „Святої Руси”, яку опісля реалізувало також лицарство Хреста — Українське Козацтво, уважаючи себе авангардом в боротьбі з невірними. Цей самий месіянізм бачимо в ідеях Кирило-методіївських братчиків, що, сильні вірою, уважали Київ осередком цілої славянщини. На жаль, цю месіяністичну українську ідею затоптала в болото драгоманівщина, що, заражена гниллю Росії, по прикладу всяких Бакуніних і інших „інтернаціональних” російських учителів, всі державно-національні змагання українські називала „реакційними змаганнями”, для яких в грядущім соціялістичнім раю не буде місця. Таким способом драгоманівщина знищила в коріні повагу Українців до самих себе і підготувала ґрунт під окупацію України чужинцями.

4. Який є державницький змісл легенди про княжу владу?

Наші предки говорили до варяжських лицарів: „Прийдіте володіти і княжити нами, бо земля наша велика, але ладу в ній нема”. В тій легенді вже на світанку української історії очеркнений характер нашого народу. Він є анархічний, але в руках сильних володарів смиренний і потульний. І наша історія на кожній сторінці стверджує, що Україна була сильна і творча лише тоді, коли нею „володіли і княжили” сильні володарі-монархи. Коли-же Україна спроневірювалась тій засаді, коли замість одної верховної Особи Україна розбивалася на удільні князівства, коли всякі пре-

тенденти „во ім'я народу“ мали гін до влади, коли „татарські люди“, владолюбне боярство, самозванчі гетьмани, „чорні ради“ переходили від послуху до бунту супроти традиційної, законної, маєстатичної і загальної влади, то наступав упадок української державности. Так звана „влада народу“ це жниво всяких фразерів-демагогів. Пам'ятаймо, що Великий Гетьман, бажаючи зробити Україну могутньою, сказав: „Малий я і незначний чоловік, але з волі Божої став самовладцем і самодержцем України“. Отже „володарем“ не може бути той, хто має гін на „сивім коні“ віхати на площу св. Софії, але той, що має помазання Боже, а за собою закон батьків (традицію). Муссоліні який розумний і могутний, але він не валить королівської влади, бо він знає, що за королем стоїть закон батьків та воля Бога. І хоть італійський король „малий і незначний чоловік“ в порівнанні з індивідуальністю Муссоліні, — то Муссоліні королеви покоровсь і королівську владу скріплює. Бо Муссоліні є італійським державником, а правдивий державник інакше робити не може.

5. Який державницький зміст легенди про князів Олега і Святослава?

Перші князі Олег і Святослав мечем організували українську державність і своєю хоробрістю і лицарськістю будили подив невойовничих наших предків. Оба ті князі дали початок українському лицарству, якого святою девізою було: хоробрість і вірність своєму володареві-монархові. Легенда займається отсими головними прикметами лицарства, уособляючи їх князями Олегом і Святославом. Славлячи хоробрість кн. Олега, легенда оповідає, що він прибав щит на брамі Царгорода. Це є неначе пророцтво пізніших походів українського лицарства на Царгород, Скутар, Синопу, Трапезунт, а кн. Дмитро Вишневецький (Байда), Сагайдачний ітд. — це славні нащадки славного Олега. Святослав дає найкращі докази лицарськості, а його вояки — безмежної вірності. Він каже до своїх вояків в часі бою з ворогом: „Братя-дружино, не посоромімо Землі Руської, але ляжмо тут кістьми“. А його хоробра дружина відповідає: „Де княже, твоя голова поляже, там і ми наші зложимо“. Так говорив український Леонід, так відповідали українські спартани-вояки. І чи ж гордістю не наповнюється серце українського державника, коли він свідомий того, що нам Леонідів як первовзрив лицарства не шукати аж в старинній Гелляді, бо ми маємо своїх власних. І наше козацьке лицарство берігло Святославової традиції. Ось що пише не наш, але турецький історик про наших козацьких лицарів: „Не знайти на цілм світі людей сміливіших, які менше дбалиб про життя, менше боялись смерті“. Чи ж національна гордість не розпириє нашої груди, коли це читаємо? Лицарська постать кн. Святослава може бути сміло поставлена побіч найблагородніших поста-

ти лицарських всіх народів, бо наш князь-вояк в лицарській благородности доходив до крайности. Коли виправлявся на ворога, то повідомляв його наперед словами „Іду на вас“. Воєнний підступ, хитрощі і лукавство, якими так часто чваняться старо-грецькі лицарі — для нашого лицаря-вояка не існували, він ними бридився. Ось які шляхотні постати блищать взором для українських лицарів-державників та повчають їх, що тільки благородна хоробрість і вірність своєму монархові може обнови́ти українську державність. А українська історія фактами це потверджує: Українська Держава була тоді славною і могутньою, коли хоробра і вірна дружина стояла як мур при своїм князі-монарху.

6. *Який державницький змісл легенди про княгиню Ольгу?*

Легенда про княгиню Ольгу оповідає, що дочка простого селянина-хлібороба так заясніла красою, відвагою і мудрістю, що стала княгинею — подругою кн. Ігоря — і своєю кровю звязала хлібороба і лицаря. Вона дала Україні первовзір лицаря у своїм сині Святославі, єї внуком був з широким державницьким горизонтом князь Володимир Великий, єї правнуком був знаменитий адміністратор-державник Ярослав Мудрий. Лишившись вдовою, вона стає типом енергічної української господині, що то „три угли в хаті держить“: управляє державою і виховує сина на лицаря. А коли византійський цісар хоче з нею подружитись, кажучи, що їй краще буде царювати в великому царстві, в Византії, ніж на Україні — кн. Ольга відмовляє, бо знає, що якби вона і не перестала бути Українкою, але її діти будуть чужинцями а може й ворогами для України. От взір для української жінки-державниці. Її доньками були нпр. Уляна з Медведівки, Оріся Завісна, Мотря Кочубеївна і багато інших. Тому наші жінки-державниці почитають в кн. Ользі не лиш святу, але також першу українську державницю, тому так часто наших дівчат хрестять іменем Ольга, тому наші пластунки носять шеломи першої жінки-державниці, княгині Ольги. Тому нашим жінкам осоружні онті всякі кволі Марусі Богуславки, ті всякі Роксоляни — метреси чи куртизани турецьких султанів і башів, що українською кровю годували ворогів Україні. Геть з тими метресами з наших книжок, бо українська-державниця їх не любить. Геть, навіть з невольницькими плачами, бо українська державниця не знає, що то плач лицаря!

7. *Який є змісл легенди про Ганджу Андибера?*

Якийсь паниця, чужинець Ганджа Андибер, пропивши „зпід себе три коні вороні“, прибув до города Черкас і тут по корчмах стає „трибуном народа“. Бунтує козаків-нетягів проти „дуків“ — мовляв — „ви дуки, за вами всі луги і луки, ніде нашому брату, козаку-нетязі стати і коня попасти“. А тут степ як море, трава така висока, що козак з ко-

нем ховається, а Ганджа Андибер каже, що ніде „стати і коня попасти“. Ба, але по степі гасають татарські і турецькі загони, треба бути лицарем — орудувати шаблею... А козак-нетяга хоче в коршмі сидіти, а свого коня пустити на луку, загосподаровану і мечем боронену козаком-лицарем. А цей нетязі не дозволяє свою луку випасати: мовляв — „берись до роботи, працуй і борони землі, як я“. Не в смак це нетязі, бо він в коршмі сидівби та з „кінви“ пивби. От і між тими нетягами, ласими на чужу працю, являється пройдисвіт Ганджа Андибер, підліщується нетягам і бунтує їх проти „дуків“: „Грабуй награбоване!“ Нетяги не від того — вони того лишень і чекали, не мали тільки відваги. А що Ганджа очайдух, вміє ризикувати, тож його нетяги вбирають в дорогі шати і під його проводом кидаються на дуків, бо цих було мало... Історики ломали собі голову, стараючись відгадати, хто це той чужинець. Всяко поясняли, але вдоволяючої відповіді не дали. Аж нам тепер справа вияснилась. Геній народа в легенді „Ганджа Андибер“ кинув промінь світла в будущину — предсказав нам модерного чужинця, який, лихо знає звідки, прибрив до нас — Раковського. Він ні Болгарин, ні Румун, ні Москаль, ні Українець. Він кочовик. І отцей новітній Ганджа Андибер змовляється з нашими новітніми „нетягами“ — Винниченками і Шаповалами — а тоті нетяги піддурюють несвідомих і зачинають братовбійчу боротьбу проти своєї державности. А коли Українці перерізались, тоді модерний Ганджа Андибер-Раковський прийшов на готове і зі своєю безоглядністю чужинця, не маючи ніяких звязків з Україною, з її традицією, з її будущиною і з місцевими людьми — кинув клич найбільш демагогічний: „Грабуй награбоване!“ А коли голота все зруйнувала, новітній Ганджа прогнав всяких Винниченків і Шаповалів, з погордою відкинув їхні благання прийняти їх на службу, голоту взяв цупко в руки і панував кілька літ, передавши опісля владу іншим Ганджам Андиберам. І як давні нетяги під проводом Ганджі були майстерно використані хижими сусідами для винищення того, що їхнім інтересам заваджало, так і новітні нетяги під проводом чужинця Раковського новий Андрусів Україні приготували, винищивши вперед все, що хоч трохи про Україну думало, що Україну в серці, а не на словах мало. І дивне диво! Новітній Андибер-Раковський між недержавними Українцями один порядний чоловік, на него ніхто не пише нічо злого — мовляв — краще мовчати, бо хто зна, що буде... За те ті недержавні Українці поганяють тих, що тіни української державности боронили перед Раковським і нетягами...

Так і в інших легендах геній Українського Народу загляв глибоку істину в науку нащадкам.

PA 1567y